

En felles vei for Jørgen Hattemaker og Kong Salomo

*En lesning av salme 25 og salme 27 med blikk på
salmistens stilling ved læring av Herrens vei*

Stina Frøvoll Torgauten

Fordypningsoppgave i teologi, Det teologiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Veileder: Stipendiat Petter Skippervold

Høsten 2012

Copyright: Stina Frøvoll Torgauten

År: 2012

Tittel: En felles vei for Jørgen Hattemaker og Kong Salomo. En lesning av salme 25 og salme 27 med blikk på salmistens stilling ved læring av Herrens vei.

Stina Frøvoll Torgauten

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne fordypningsoppgaven i teologi er en gammeltestamentlig oppgave som tar for seg salme 25 og salme 27 i Salmenes bok. Arbeidet med oppgava har gått ut i fra en eksegesi av disse salmene, med et særlig blikk på den hebraiske verb-roten יָרָה (yarah). Befatningen med roten har bestått i å se hvilke ord den opptrer sammen med, hvordan den har blitt oversatt og hvordan den kan forstås. Oppgava søker å svare på hvordan ulike oversettelser av dette verbet påvirker forståelsen av salmenes jeg-persons rolle ved tilegnelsen av Herrens vei. Ved å sammenligne et utvalg skandinaviske og engelske oversettelser demonstreres det hvordan ulike oversettelser gir ulike bilder av salmenes jeg-person. Oppgava viser hvordan små nyanser i oversettelsen av grunnteksten gir mulighet for svært ulike teologi, og antropologi.

Forord

Det gamle testamentet representerer for meg en veldig spennende verden. Når jeg i tillegg lærte meg å lese det hebraiske språket åpnet det seg et enda mer fascinerende og mangefasettert univers, som også etter å ha jobbet mye med det forblir rikt og rart. Derfor var jeg sikker på at jeg ville fordype meg mer i dette.

I lys av at Bibelselskapet høsten 2011 lanserte en ny oversettelse av Bibelen, ble debatten om ordvalg ved oversettelse igjen aktuell. Jeg er en av de heldige som har fått studere Bibelen og dykket ned i grunnspråkene. Derfor er det viktig for meg å bruke min teologiske kompetanse og de teologiske redskapene jeg har tilegnet meg gjennom studiet til å kunne si noe kvalifisert om bibeltekster. Som snart ferdigutdannet teolog som skal ut i samfunnet og bruke teologien ser jeg at Bibelen fortsatt er en viktig bok, som både brukes og misbrukes. Oversettelse er interessant og viktig og eksegese, det å virkelig bakse med teksten og presentere egne tolkninger basert på grunntekster og egne argumenter, er både utfordrende og dypt meningsfylt.

Arbeidet med denne spesialoppgava startet med et hebraisk ord: יָרָה (yarah), lære. Og jeg lurte på hvordan de som lærer noe blir oppfattet dersom man oversetter יָרָה med ulike ord? Gjennom en lang prosess med dette ordet landet jeg på at jeg ville studere ordets funksjon i Salmenes bok. En prosess som har blitt kyndig veiledet av Petter. Tusen takk! Arbeidet hadde vært mange hakk tøffere om det ikke hadde vært for hyggelig selskap på lesesalen, og en som jeg kunne konkurrere med i å begynne først om morgenen; Ragnhild. Jeg vant alltid! Takk for pauser og heia-ord! Det hadde også vært adskillig flere kommategn som hadde forvillet seg på upassende steder om det ikke hadde vært for kyndige korrekturlesere; mamma og ikke minst takk til min kjære som både leser, trøster og lager middag!

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Bakgrunn og avklaringer	3
1.2	Presentasjon av problemstilling	4
2	Salmenes bok	5
2.1	Generelt om Salmenes bok	5
2.1.1	Oppdeling og tolkninger	5
2.2	Salmenes bruk	6
2.2.1	Et historisk riss av salmeforskningen	7
2.2.2	Kristne lesninger og kirkelig bruk av salmene	10
3	Semantisk felt	12
3.1	Veier	12
3.1.1	Vei-metaforer	12
3.1.2	Vei-leksemer	13
3.1.3	Vei i Salmenes bok	14
3.2	יָרָה (yarah)	14
3.2.1	Betydningen av יָרָה	14
3.2.2	Bruken av יָרָה i Salmenes bok	16
4	Eksegese av salme 25	19
4.1	Innhold, sjanger og struktur	20
4.1.1	Sjanger	20
4.1.2	Struktur	21
4.2	Eksegese	23
4.2.1	יָרָה i ulike oversettelser av 25:8	24
4.2.2	Forståelse av Herrens vei i 25:8	26
4.2.3	יָרָה i ulike oversettelser av 25:12	28
4.2.4	Forståelse av Herrens vei i 25:12	29
5	Eksegese av salme 27	32
5.1	Innhold, sjanger, struktur	33
5.1.1	Sjanger	33
5.1.2	Struktur	35
5.2	Eksegese	36
5.2.1	יָרָה i ulike oversettelser av salme 27:11	36
5.2.2	Forståelse av Herrens vei i 27:11	38
6	Oppsummering	40
6.1	Forholdet mellom salme 25 og 27	40
6.2	Avslutning	42
	Litteraturliste	44

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og avklaringer

Salmenes bok har hatt, og har fremdeles, en sentral funksjon for den kristne kirke, de troende og i den kristne kulturen. Boken er kilde til å fortolke og formidle kristen teologi og praksis, i forskning, forkynnelse, liturgi og fromhetsliv. Vi ser bibelske salmer også har et liv utenfor kirken og teologien. De er ofte brukt i populærkulturen, i både musikk og filmer. For eksempel er salme 23 en av de mest siterte tekstene i verden. Salmenes sentrale funksjon i kirkelige sammenhenger og i den kristne kulturen i dag er et viktig argument for å studere dem og deres innhold og uttrykk nærmere. Med en slik bakgrunn er det interessant og relevant å kunne si noe om hvordan ulike oversettelser av Bibelen er med på å skape forståelser av sentrale begreper og metaforer, og hvordan disse påvirker hvordan man oppfatter innholdet og budskapet i de ulike salmene.

I denne oppgaven vil jeg se nærmere på bruken av begrepet *Herrens vei*, med utgangspunkt i det hebraiske ordet יָרָה (*yarah*), *lære*, for å finne ut av hvordan forståelsen av en tekst endres etter hvilke ord som velges i en oversettelse.

Min tilnærming til dette spørsmålet er å ta for meg et utvalg skandinaviske og klassiske engelske bibeloversettelser, og vurdere hvordan vår lesning av bibelteksten farges av de valg de ulike oversetterne har gjort. Forutsetningen for eksegesen av salme 25 og salme 27 med utgangspunkt i יָרָה, blir min oversettelse av den hebraiske grunnteksten.

Salmene og versene jeg skal ta for meg inneholder noen som skal יָרָה, *lære*, *Herrens vei* til noen, og består av den som lærer bort (setningens subjekt) og den som blir lært (setningens objekt). Denne oppgaven har et fokus på den som lærer noe, det lærende subjektet. Til tross for at det lærende subjektet er objektet i setningen, velger jeg å bruke denne betegnelsen fordi den beskriver det lærende subjektet som den som er i en lærings situasjon, den som skal lære noe. Det lærende subjektet kan også være leseren av teksten, men i dette tilfellet refererer jeg til den som lærer noe i teksten. Salmisten i salme 25 og i salme 27 er jeg-personen og blir gjengitt som det lærende subjektet.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Problemstilling: Hvordan lærer syndere og kongen *Herrens vei*? Hvordan blir de lærende subjektene oppfattet ut fra ulike oversettelser av יָרַח (yarah)? Hvilken betydning har denne oppfattelsen for våre/dagens lesninger av Bibelen, for troen og for gudsbildene?

Jeg vil se på denne problemstillingen ved å eksegere salme 25 og salme 27, som inneholder יָרַח og koble dette opp til begrepet *Herrens vei*. Dette vil jeg gjøre ved å sette lesningen av Salmenes bok inn i en større sammenheng. Først ved å si noe generelt om Salmenes bok, bruken av den og den sentrale posisjonen Salmenes bok har på forskjellige samfunnsarenaer i dag.

Deretter vil jeg ta for meg det semantiske feltet til salme 25 og salme 27 som blant annet består av vei-leksemer, "vei-ord", og hva vei-leksemerne og יָרַח betyr i Det gamle testamentet og i Salmenes bok. Analysen av יָרַח er med på å kaste lys over aktørene, de som vil lære *Herrens vei*, eksemplifisert med henholdsvis syndere (salme 25) og kongen (salme 27), og hva disse rollene eventuelt har å si for hvordan de lærer *Herrens vei* i de ulike oversettelsene.

Til slutt vil jeg gjøre en sammenfatning av disse funnene gjennom eksegesen og se om de ulike oversettelsene og de lærende subjektene også gir oss ulik forståelse av læringen, og hva denne eventuelle forskjellen gjør med vår/leserens forståelse av teksten.

2 Salmenes bok

2.1 Generelt om Salmenes bok

Salmenes bok er en del av den poetiske litteraturen i Det gamle testamentet (GT). Blant den poetisk litteraturen regnes også Høysangen (Canticum Canticorum) og Klagesangen (Lamentationes). I tillegg blir ofte visdomsdiktningen som vi finner i Jobs bok, Ordspråkene (Proverbia) og Forkynneren (Ecclesiastes), regnet som en del av den poetiske litteraturen, men det finnes også poesi i andre bibelske bøker.

Poesien i Bibelen kjennetegnes gjerne med en utstrakt bruk av bilder og metaforer, dessuten poetiske teknikker slik som parallellismer mellom for eksempel innhold eller bokstaver.¹ Totalt er det 150 salmer samlet i Salmenes bok. Salmene består av ulike sjangere, de har ulike lengder og representerer en stor bredde i teologi.

Hele boken er blitt til over et lagt tidsrom, derfor er det vanskelig å si noe om datering, dette vil variere veldig fra salme til salme. Boka er redigert mange ganger før den ble slik som den er i dag. Den endelige rekkefølgen på salmene, som vi har foran oss, er ikke tilfeldig. Redaktørene har plassert de ulike salmene i en bestemt rekkefølge ut fra hvordan de har ønsket at leserne av Salmenes bok skal tolke hver salme.

2.1.1 Oppdeling og tolkninger

Salmenes bok er ikke inndelt i kapitler slik som de andre bøkene i Det gamle testamentet, men i salmer. I tillegg er det en tydelig inndeling av salmene i fem bøker. Hver bok avsluttes med en doksologi, en lovprisning.² Den første boka inneholder salmene 1-41, den andre boka: 42-72, den tredje boka: 73-89, den fjerde boka: 90-106 og den femte boka: 107-150.

Oppdelingen av Salmenes bok i fem bøker blir tolket som Den guddommelige loven eller som Toraen, blant annet fordi Salmenes bok speiler et stort spekter av den gammeltestamentlige teologien. De fem bøkene henviser til Pentateuken (de fem

---

¹ Barstad, Hans M. *En bok om Det gamle testamente*. Det teologiske fakultet. Oslo, 2003. 231

² Craige, Peter C. *Word Biblical Commentary, Psalms 1-50*. Nelson reference. Nashville 2004. 30

mosebøkene) og blir regnet som en utfylling eller veiledning til Toraen. Stort sett er de individuelle salmene og klagesalmene i de første bøkene, mens de kollektive salmene finnes mot slutten.

En lignende tolkning av Salmenes bok som Den guddommelige loven, har blitt gjort om salme 1. Salme 1 har blitt oppfattet som en slags overskrift, en introduksjon til resten av salmene. Dette har blitt sett på som en bevisst strategi for å fremme en viss type teologi av de siste redaktørene. I følge den britiske salmeforskeren, John Eaton, er salmens plassering helt forrest i salmesamlingen, en gjennomtenkt metode for å understreke koblingen til Toraen og gi salmen en rolle som tolkningsnøkkel for lesningen av de resterende salmene.³ Samtidig har de siste fem salmene blitt sett på som et svar til den teologien som sluttredaktørene ønsket å formidle.

2.2 Salmenes bruk

Salmenes bok slik den foreligger for oss i dag har blitt brukt til, og brukes til, å tolke relasjonen mellom mennesket og Gud. Hver individuelle salme var også i bruk før de ble samlet mellom to permer. Det sentrale spørsmålet er hvordan de ble brukt. Kunnskapen om dette, har økt betraktelig i nyere tid. Hovedårsaken er fordi det har kommet kunnskap om at det finnes lignende poetiske tradisjoner, fra andre steder i området hvor salmene ble til, som kan hjelpe oss med å kaste lys over spørsmålene om når salmene ble til og hvordan de ble brukt.

Funnet av Dødehavsrullene i Qumran har også gitt noe informasjon om utviklingen, redigeringen og utvelgelsen av salmene. I Qumran ble det funnet flere ukanoniske salmer. Disse salmene kan gi mange opplysninger om de kanoniske salmene fordi de i stor grad minner om salmene som allerede finns i den hebraiske Bibelen. I tillegg betyr salmefunnene i Qumran at det var flere salmer i omløp i det gamle Israel enn de 150 salmene som har blitt tatt med i den hebraiske Bibelen. Ut fra dette kan vi si at samlingen av salmer som vi finner i Salmenes bok, stammer fra ulike miljøer, ulike

---

³ Eaton, John. *The psalms*. Continuum. London, 2005. 42

tidsepoker og de har vært brukt på ulikt vis. I tillegg har det vært flere redaksjoner inne i utvelgelsesarbeidet gjennom tidene.⁴

Bruken av Salmenes bok har vært et sentralt spørsmål for forskere opp igjennom historien. I følge salmeforskeren Gerald Henry Wilson⁵ har metoden i studiet av salmene hovedsaklig vært å se på Salmenes bok som en samling av ulike elementer hvor hvert element må plukkes ut fra helheten og behandles individuelt.⁶ Diskusjonen har handlet om hvorvidt Salmenes bok faktisk har vært en salmebok som ble brukt i gudstjenesten eller i de private hjemmene. Eller om Salmenes bok var en samling verk som har blitt overlevert gjennom mange år og som så ble fremført. I det følgende skal vi se nærmere på noen av de mest sentrale salmeforskernes teorier innen studier av bruken av salmene.

2.2.1 Et historisk riss av salmeforskningen

En av de mest innflytelsesrike forskerne innen studier av Salmenes bok er tyskeren Hermann Gunkel⁷ og hans forskning på formkritisk metode. Hans studier av salmetyper har vært avgjørende for salmeforskningens diskusjon og videre utvikling. Gunkel undersøkte hvor vidt det gikk an å finne en sammenheng mellom salmene, eller om det var noen momenter som gikk igjen i de ulike salmene når det gjaldt språk, motiver og oppbygning. På bakgrunn av observasjonene han gjorde av salmenes likheter og forskjeller, grunnla han den såkalte formkritikken: Gunkel mente at salmene utgjør bestemte typer, og med formkritikken ønsket han å kunne bestemme de ulike salmenes type gjennom litterær form og sjanger, det han kalte for "Gattung".⁸

I tillegg mente han at tekstavsnittene ikke er tilfeldig ordnet, men at de følger konvensjoner, det finns regler for hvordan de er ordnet. Disse reglene har stor betydning for "Gattungen". Salmestudiens sentrale spørsmål var å finne ut av hvilken funksjon salmene hadde i det gamle Israel. Gunkel mente at salmene hadde hatt en funksjon som liturgiske ledd i gudstjenestefeiringen. Dette begrunnet han med hvordan

---

⁴ Barstad: 235

⁵ Amerikansk salmeforsker som var professor ved Azusa Pacific University. (død: 2005)

⁶ Wilson, Gerald H. The Edithing of the Hebrew Psalter. SBL Dissertation Series 76. Scholars Press, California. 1985. 1

⁷ Tysk bibelforsker, levde fra 1862 -1932.

⁸ Gattung er tysk og betyr sjanger, kategori, gruppe.

salmene hadde ulik sjanger. På tysk kalte han studien av denne funksjonen for "Sitz im Leben".⁹

Gunkel arbeidet med å kategorisere alle salmene. Han delte salmetypene inn i fem hovedklasser i tillegg til en del småklasser som var sjeldnere representert. Hovedtypene var: lovprisningssalmer, folkets klagesalmer, kongesalmer, individuelle klagesalmer og individuelle takkesalmer. I tillegg mente han at det var noen typer blandingssalmer, pilegrimssalmer, Israelittiske takkesalmer og åndelige legender. Gunkel fikk med denne klassifiseringen tydeliggjort forskjellene i stil, oppbygning og bruk av ord i de ulike salmene. Gjennom å identifisere de ulike elementene i salmen gjorde det også lettere å finne fram til salmens motiv eller hva de tradisjonelt kunne vært tenkt som eller brukt til.¹⁰

Et problem med denne formbestemmelsen er at man fort kan havne i den situasjon at man, i iveren etter å bestemme sjangere, kan overse andre viktige momenter som kommer fram når teksten leses slik som den er. Dessuten kan det være vanskelig å plassere alle salmer inn i en kultisk kontekst når man ikke vet hva salmene faktisk har vært brukt til. Men denne måten å formbestemme salmene på som Gunkel innførte var slagkraftig og har stort sett holdt seg gjeldende blant bibelforskerne, med større eller mindre tillegg, fram til i dag.

Sigmund Mowinckel¹¹ var en betydelig salmeforsker og var spesielt interessert i salmenes funksjon i den gammelisraelittiske kulten og gudstjenesten. Han var hovedsakelig opptatt av den historiske konteksten. Forskjellen mellom Gunkel og Mowinckel er at Mowinckel, til forskjell fra Gunkel som mente at salmene var fromme etterligninger av kulddiktningen, mente at salmene var selve diktningen.¹² Mowinckels teorier om salmenes konkrete "Sitz im Leben" og tilknytning til kulten er ikke i dag alminnelig anerkjent, men Mowinckel har likevel hatt stor innflytelse på salmeforskningen. Problemet med Mowinckels teorier er at det metaforiske språket og

---

⁹ Barstad, Hans M. *En bok om Det gamle testamente*. Det teologiske fakultet. Oslo, 2003. 252

¹⁰ Eaton, John. *The psalms*. Continuum. London. 2005. 19

¹¹ Norsk bibelforsker, levde fra 1884 – 1966

¹² Barstad: 252

mangelen på kontekst i salmene gjør det vanskelig å avdekke hvilken konkret funksjon hver og en av salmene har hatt.

Gunkel og Mowinckel hadde det til felles at de så en sammenheng mellom kulten og salmediktningen, men hvordan sammenhengen faktisk kan ha vært er fortsatt til diskusjon.¹³ To av hovedgrunnene til at det er vanskelig å plassere salmenes "Sitz im Leben" er for det første utfordringene med å datere salmene ut ifra språklige vendinger. Salmene bruker ofte et allmenngyldig poetisk språk som gir få signaler om tidsperiode. For det andre at salmene i sin nåværende skikkelse er forandret gjennom lang tid, de er ikke knyttet til sin opprinnelig kontekst.¹⁴

Walter Brueggemann¹⁵, en av de mest innflytelsesrike amerikanske bibelforskerne på bruken av salmer i de siste tiårene, følger også i Gunkels fotspor. Brueggemann er mest kjent for måten han kombinerer de litterære og de sosiologiske modus i bibellesningen og hans arbeid bygger i stor grad på Gunkels forståelse av sjangere. Den største forskjellen handler om at Brueggemann endrer fokus fra å se på salmenes funksjon i seg selv til å se på salmenes funksjon i troslivet. Han kategoriserer salmene i forhold til hvordan de kan ha blitt lest og fortolket i trosfellesskapet, altså med en mer hermeneutisk tilnærming.¹⁶

Brueggemanns hovedspørsmål var å finne ut av hva som var grunnen til at salmen ble laget, og hva ble gjort mens salmen ble framført. Han mente at dersom man spurte om tekstens funksjon ble man dratt bort fra den faktiske teksten og til midlertidige rekonstruksjoner som man i grunn har små holdepunkter for å rekonstruere. Den beste inngangen til å bedømme en salmens funksjon, er å basere seg på de beste vurderingene vi har om "Gattung" og "Sitz im Leben".¹⁷ Med en slik inngang til formkritikken ønsker Brueggemann å komme bak kritikken og jobbe hermeneutisk med selve teksten.¹⁸

---

¹³ Barstad: 254

¹⁴ Barstad: 256

¹⁵ Amerikansk bibelforsker, født 1933.

¹⁶ Brueggemann, Walter. *The Psalms and the Life of Faith*. Fortress Press. Minneapolis, 1995. Xii

¹⁷ Brueggemann: 3

¹⁸ Brueggemann: 4

Bibelforskeren Gerard Henry Wilson var opptatt av spørsmålet rundt redigeringen av salmene, om hvorvidt det var en helhetlig tenking bak rekkefølgen og organiseringen av salmene. Han fremhevet diskusjonen rundt salmenes sjanger (som Gunkel sto i spissen for) som en av de viktigste diskusjonene rundt organiseringen av salmene. Wilson selv var overbevist om at det hadde vært et gjennomgående redigeringsarbeid i salmene.¹⁹ Han pekte spesielt på det faktum at Salmenes bok er inndelt i fem bøker, at det er tydelige sjangere i salmene som binder og skiller salmer sammen og fra hverandre, samt tematisk korrespondanse mellom slutten og begynnelsen av salmer. Disse momentene gjorde at Wilson mener det har vært bevisst og aktiv deltakelse av redaktører i salmene.

2.2.2 Kristne lesninger og kirkelig bruk av salmene

Det gamle testamentet, og spesielt Salmenes bok, har en sentral plass i kristendommen og kristendommens tolkning av Kristi liv, død og oppstandelse. Salmenes bok er den boka fra Det gamle testamentet som er mest sitert i Det nye testamentet med over 90 sitater. Sitatene er med på å sette Kristus inn i en større sammenheng, at hans liv ble forespeilet gjennom ulike Messiasprofetier.²⁰

Bruken av salmene i kristne sammenhenger har fortsatt helt fra de første århundrene av kirkens liv. Vi kan blant annet lese om salmer som ble sunget allerede i Apostlenes gjerninger (Acta) 16:25. Også oldkirkens kirkefedre var opptatt av salmene. Blant annet kirkefaderen Origenes (ca. 185-254) skreiv salmekommentarer i form av glossa²¹. Han søkte å finne den dypere spirituelle meningen i salmene, dette ser vi for eksempel hvordan han tolket bruken av alfabetet i salme 119 som en beskrivelse av Herrens vei fra David til Kristus, hvor hver av bokstavene i alfabetet representerte et steg nærmere Gud. Videre gjennom historien ser vi for eksempel i middelalderen at bruken av salmene var viktig i det kristne livet og også her sentral for fortolkningen av Kristus. Salmene ble brukt aktivt i trosutøvelsen, og det var ikke uvanlig for et klosterfelleskap å resitere alle salmene gjennom en uke.²² Også under reformasjonen var salmene

---

¹⁹ Wilson, Gerald H. *The Edithing of the Hebrew Psalter*. SBL Dissertation Series 76. Scholars Press, California. 1985. 11

²⁰ Eaton: 47

²¹ Forklaring til et tekststed.

²² Eaton: 51

sentrale. Martin Luther pekte spesielt på at salmenes hovedfunksjon var som kobling til Kristus.

Gjennom hele kirkens historie har det vært en kirkelig bruk av salmene, hvor kristne har funnet tekster som kunne speile menneskenes erfaringer. Også i dag er Salmenes bok i aktiv bruk. Det har blant annet blitt laget mange melodier til salmene som brukes aktivt i det kristne gudstjenestelivet. Og salmene leses, tolkes og brukes fremdeles som en tilknytning både til livet, men ikke minst som en tolkning av Kristi komme. Dette viser oss at salmene er standhaftige tekster som har overlevd lang tid og mange kulturer. De er fremdeles aktuelle og kan sette ord på følelser og livssituasjoner hos mennesker i dag.

Den kirkelige bruken av salmene er mye av grunnen til at vi i dag ser at salmene har en sentral plass i populærkulturen. Karl Jacobson har eksemplifisert dette gjennom en artikkel²³ som tar for seg hvordan salme 23 brukes i samtidens sanger og filmer. Der nevner han for eksempel hvordan salmene blir brukt i alle slags ulike filmsjangere, alt fra western, via romantiske komedier til skrekkfilmer.²⁴ Jacobson nevner også at denne måten å bruke salmene på i populærkulturen, gjør salmene tilgjengelig utover det å tolke kritisk, men at vi erfarer en tolkning gjennom at vi ser, hører eller leser.

---

²³ Publisert på Society of Biblical Litterature: www.sbl-site.org

²⁴ Jacobson, Karl. *Through the Pistol Smoke Dimly: Psalm 23 in Contemporary Film and Song*. Society of Biblical Literature. *SBL Forum* 7.1 (2009)

3 Semantisk felt

3.1 Veier

3.1.1 Vei-metaforer

Den gammeltestamentlige poesien er som nevnt, tilstede vidt utover det vi tenker på som bøker med samlinger av poesi; det er for eksempel også poetiske tekster i profetlitteraturen. Bibeltekstene bruker bilder og metaforer i en stor utstrekning, kanskje større enn vi ved første øyekast tenker på.²⁵ Teologen Øystein Lund peker i sin doktoravhandling på utsagn om at vei-metaforen er den mest sentrale metaforen blant metaforene som brukes i Det gamle testamentet.²⁶ Eksempler på vei-metaforer ser vi blant annet fra salme 1:1: *Salig er den som ikke følger lovløses råd, ikke går på synderes vei og ikke sitter i spotteres sete.* Og fra Jesaja 40:3: *En røst roper: Rydd Herrens vei i ørkenen, jevn ut en vei i ødemarken for vår Gud!*²⁷

I kristne sammenhenger er vei-metaforer et kjent begrep. Kirkefaderen Origenes var opptatt av vei-metaforen som en vei til Gud. Han mente også at Guds ulike manifestasjoner gjennom metaforer, slik som vei, egentlig er navn for Kristus.²⁸

Salmene har en sentral plass i Det nye testamentet, og det har også vei-metaforene. Det finnes flere slike eksempler; Vi ser en henvisning til en gammeltestamentlig vei-metafor, puttet i en nytestamentlig kontekst og tolket som en Messiasprofeti: *Han sa: "Jeg er en røst som roper i ødemarken: Gjør Herrens vei rett, som profeten Jesaja har sagt."* (Joh. 1:23). I et annet eksempel kaller Jesus seg selv for en vei: *Jesus sier: "Jeg er veien, sannheten og livet. Ingen kommer til Far uten ved meg."* (Joh. 14:6). Også i Apostlenes gjerninger finner vi henvisning til den gammeltestamentlige forståelsen av vei og koblingen til loven og profetene: *Men én ting tilstår jeg: Jeg dyrker fedrenes Gud ved å*

---

²⁵ Barstad: 231

²⁶ Lund, Øystein. *"Min vei er skjult for YHWH..." Veimetamorikk og veitematikk i Jesaja 40-55.* Det teologiske menighetsfakultetet. Oslo, 2004. 66

²⁷ *Bibelen.* Det norske bibelselskapet 2011.

²⁸ Eaton: 49

følge Veien, som de kaller en sektlære. For jeg tror alt som er skrevet i loven og profetene. (Acta 24:14).²⁹

3.1.2 Vei-leksemer

דֶּרֶךְ (derekh) er det mest brukte vei-leksemet i Det gamle testamentet og forekommer til sammen hele 712 ganger fordelt utover alle bøkene. דֶּרֶךְ finnes stort sett i alle de gammeltestamentlige bøkene, både i de prosaiske og i de poetiske tekstene, for eksempel i 5. Mosebok (Deuteronomium) 11:22 og i Proverbia 12:28. I følge "Theological Dictionary og the Old Testament" skal דֶּרֶךְ oversettes med *vei*.³⁰ Betydningen av ordet *vei* kan både være i konkret og i billedlig forstand. Det kan være snakk om vei, reise, oppførsel, livets vei, moral, osv.

I min oversettelse velger jeg å oversette דֶּרֶךְ med *vei* både fordi det ivaretar det konkrete og det billedlige aspektet ved ordet. Det er også en innarbeidet terminologi og metafor som både er i bruk i dagligtalen og i kirkelige sammenhenger. Eksempel på slike språklige klisjeer kan være: håpet om at det skal "gå min vei", "Herrens veier er uransakelige", "å gå på den smale vei", eller at man har gått "en lang vei". Uttrykkene er lette å relatere seg til og noen kan forstås både bokstavlig og metaforisk, derfor fungerer *vei* som en god oversettelse av דֶּרֶךְ.

Vei-leksemet אֶרַח ('orach) er det nest mest brukte vei-leksemet, med 57 forekomster. אֶרַח oversettes oftest med *vei* eller *sti*.³¹ I følge bibelforskeren David A. Dorsey er både den leksikalske formen og den semantiske bruken av ordet אֶרַח lignende דֶּרֶךְ. I tillegg henviser Lund til at אֶרַח så å si alltid (med ett unntak: 1. Mosebok 18:11 (Genesis)) forekommer i poetiske tekster og at dette indikerer en mer billedlig bruk av ordet.³² Dette underbygger Dorseys utsagn om at den semantiske analysen viser at אֶרַח brukes som et poetisk synonym til דֶּרֶךְ, med så og si den helt samme betydningen.³³ Dette betyr

²⁹ *Bibelen*. Det norske bibelselskapet 2011

³⁰ Koch, K., "דֶּרֶךְ (vei)". 1978: 276

³¹ Koch, K., "דֶּרֶךְ (vei)". 1978: 280

³² Lund: 69

³³ Dorsey, D.A. *The roads and Highways of Ancient Israel*. Hopkins university press. London, 1991. 222

at ארה ofte oversettes med *sti* for å underbygge parallellsimen, synonymet, med דרך selv om det ikke er noe som nødvendigvis tilsier at ארה skulle være en smalere vei.

3.1.3 Vei i Salmenes bok

Begge substantivene דרך og ארה forekommer i salmene, דרך 67 ganger og ארה 14 ganger. I "Theological Dictionary of the Old Testament" pekes det på at disse to veileksemene oftest forekommer i forbindelse med individuell veiledning eller ved åndelig veiledning av et individ.³⁴

Allerede i salme 1 (1:1 og 1:6) blir דרך introdusert. Salmen har ofte blitt omtalt som "De to veier", blant annet fikk den denne overskriften i Bibelselskapets oversettelse av Bibelen fra 1978.³⁵ I salmen er det snakk om synderes- og de ugudeliges vei, og de rettferdiges vei.³⁶ Salme 1 blir ofte, som tidligere nevnt, sett på som en tolkningsnøkkel for lesningen av salmene. Det at vei-begrepet blir introdusert så tidlig som i salme 1 sier noe om vei-leksemets sentrale plass i salmediktningen.

3.2 ירה (yarah)

3.2.1 Betydningen av ירה

Den hebraiske roten ירה (yarah) har flere denotasjoner. I "Theological Dictionary of the Old Testament" deler forfatter S. Wagner betydningen av ordet inn i tre: 1) kaste, 2) skyte og 3) lære.³⁷ Det er den tredje formen av denne rota vi skal ta for oss i det følgende: Verbet ירה, lære, finnes 46 ganger i Det gamle testamentet, og opptrer alltid i konjugasjonen, *hifil* som er kausativsformer av *qal*. Det betyr at verbet har en forårsakende effekt. Betydningen kan oversettes litt kronglete ved å legge til "få til å...". For eksempel: gjøre lærende/få til å lære = lærer.

Wagner skriver at verbet er funnet i flere semittiske språk og ordets mening er noe sånt som: proklamere, kunngjøre eller forkynne. Men i Det gamle testamentet brukes og

---

³⁴ Koch: 284

³⁵ *Bibelen*. Det norske bibelselskap. Oslo, 1978/1985.

³⁶ Oversettelsen er av Det norske bibelselskapets 2011 oversettelse av Bibelen.

³⁷ Wagner, S., "ירה III (lære)", 1990. 339

oversettes verbet med ord som: lære, instruere og veilede. Wagner legger til at הָרַי stort sett alltid forekommer med et dobbelt objekt, "lærer noen noe".³⁸

I følge "The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament" (HALOT) oversettes הָרַי , i Det gamle testamentet, med "instruct" eller "teach".³⁹ Den første utfordringen vi møter på er hvordan vi skal forstå disse begrepene på norsk og hvilke norske ord vi skal oversette de med. På norsk oversetter vi gjerne "instruct" med *instruere*. Når vi tenker på ordet *instruere* assosierer vi gjerne dette med noe strengt, tydelig eller en anvisning som skal øves inn, gjerne i forbindelse med en ordre. Men om vi ser nærmere på hva som ligger i den engelske forståelsen av "instruct" samsvarer ikke disse forståelsene helt overens. I følge "Oxford Dictionary" skal "instruct", når det står sammen med et objekt og det handler om det å lære eller overføre kunnskap, forstås som lære, trene eller undervise og ikke nødvendigvis som vår norske forståelse av instruere.⁴⁰ Dermed blir heller ikke *instruere* nødvendigvis det mest nærliggende ordet å oversette הָרַי med på norsk, selv om det kan fungere på engelsk.

Når det gjelder "teach" kan vi oversette dette ordet til norsk enten med *lære* eller *undervise*. *Undervise* forutsetter to parter hvor rollene for hvem som har kunnskapen som skal formidles eller forkynnes og den som skal bli undervist er tydelige. *Lære* er et forholdsvis vidt begrep som blant annet kan innebære det å undervise, å få noen til å innstudere noe, en bevegelse fra den som kan noe til den som skal dyktiggjøre seg i noe. Bevegelsen kan også gå andre veien, læreren (subjektet i setningen) kan lære noe bort, men læreren kan også lære selv, tilegne seg en kunnskap eller en ferdighet. Ordet *lære* alene sier dermed ikke noe om hvem det er som skal lære, om man lærer noe bort eller om man lærer noe selv. Her ligger det en tvetydighet i læringsbevegelsen som vi ikke finner i den engelske betydningen av "teach" som bare handler om bevegelsen fra en lærer til en elev, det å gi undervisning.⁴¹

---

³⁸ Wagner: 339

³⁹ Köhler, Ludwig og Baumgartner, Walter. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament (HALOT)*, redigert av Richardson. M.E.J. Leiden: Brill, 1994-2000. 436

⁴⁰ A. S. Hornby. *Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English, (6th ed)*. Oxford University Press. Oxford, 2000. 674

⁴¹ Hornby: 1332

Lære kan virke som et mer åpent begrep enn *undervise*. *Undervise* kan oppfattes som et mer teknisk begrep som kobles til en konkret, avgrenset undervisningssituasjon og dermed kan få redusert sitt potensial. Derfor er det vesentlig på prinsipielt grunnlag, å oversette ירה med *lære* for å tilstrebe å ikke legge begrensninger eller legge føringer for hvordan vi kan oppfatte objektet for ירה.

3.2.2 Bruken av ירה i Salmenes bok

Når vi skal se på forekomsten av ירה, *lære*, i hele Det gamle testamentet ser vi at vekten på bruken av ordet ligger helt tydelig i de bøkene som har trekk av poesi eller visdom. Den hyppigste bruken er i Salmenes bok, hele åtte ganger. I Jobs bok er det seks treff og i Proverbia er det tre. Foruten de poetiske bøkene finner vi en del treff i 2. Mosebok (Exodus) og Deuteronomium, noe som sier oss at ordet også brukes i rettslige sammenhenger og i forbindelse med presters undervisning.⁴²

Som nevnt var det åtte treff av denne formen av ירה i Salmenes bok. ירה opptrer i følgende vers: 25:8, 25:12, 27:11, 32:8, 45:5, 86:11, 119:33 og 119:102. Disse forekomstene er ganske spredt utover salmene, fra de ganske tidlige salmene til noen av de siste salmene. I to vers opptrer ordet to ganger, så totalt er ירה representert i seks ulike salmer. I det følgende vil vi se på i hvilke av bøkene i Salmenes bok forekomstene er i, hva slags salmer og sjangere det er snakk om og hovedlinjene hva disse salmene og versene handler om.

Om vi ser nærmere på de fem ulike bøkene Salmenes bok er inndelt i, ser vi at med en slik inndeling av salmene havner salme 25, 27 og 32 i den første boka, salme 45 i den andre boka, salme 86 i den tredje boka og salme 119 i den femte boka. Det er ingen forekomster av ירה i den fjerde boka. Dermed kan vi si at ירה ikke forekommer i kun en spesiell del av salmene, med en klar hovedvekt i den første boka.

Hans M. Barstad opererer med en noe forenklet sjangerbestemmelse av salmene basert på Gunkels klassiske inndeling av salmene i "Gattung". Denne inndelingen egner seg godt for å få en generell oversikt over salmesjangerne. I følge denne inndelingen ser vi

---

⁴² Wagner: 340

at ירה opptrer i tre klagesalmer med individuelt preg: I salme 25, med innslag av visdom, i salme 27, med innslag av tillit, og i salme 86. I tillegg er også salme 32 en individuell salme, men med takketema. Salme 119 er svært lang, det er vanskelig å putte den inn i salmekategori fordi den består av mange ulike sjangere, men hovedtrekket er av visdomskarakter.⁴³ Salme 45 er en bryllupssalme for en konge og det er dermed også den eneste kongesalmen. Salme 45 kan også kalles "kjærlighetssang" på bakgrunn av salmens overskrift.⁴⁴ Kongesalmene skiller seg ut fra både klagesalmer, takkesalmer og visdomssalmer fordi de handler om en kongelig hendelse og har verken et klart klage-, takke- eller visdomstema.

Det er en tydelig kobling mellom ירה og ulike vei-leksemer i Salmenes bok. I salme 25:8, 25:12, 27:11, 32:8, 86:11 og 119:33 er ירה koblet sammen med vei-leksemet דרך (derekh). Det er utvilsomt at læringen angår veien, at det er "noen som skal lære noe om en vei". I salme 119:102 er ירה i nær forbindelse med et annet vei-leksem, ארץ ('orach), vers 101 og 104, så også i denne salmen dreier læringen seg om å lære noe om veier.

Gjennomgangen av disse salmene viser at det er én salme som skiller seg noe ut innholdsmessig fra de andre salmene. Salme 45 skiller seg ut både med tanke på sjanger (som vist ovenfor), og med tanke på forholdet mellom ירה og ulike vei-leksemer. I denne salmen er det høyrehånda som skal lære/vise (ירח) skremmende gjerninger. Det er ingen forbindelse eller kobling til et vei-leksem om at noen lærer noe i forbindelse med en vei, slik som de resterende ירה - salmene. Derfor mener jeg at denne salmen ikke er relevant å ha med i den videre drøftningen i denne oppgava.

I det følgende skal jeg ta for meg hvordan ירה opptrer i Salmenes bok. Av de fem aktuelle salmene (salme 25, 27, 32, 86 og 119) velger jeg å fokusere på salme 25 og 27. Disse to salmene representerer trekkene i ירה- salmene på en god måte. Salme 25 og 27 har ganske ulikt uttrykk, samtidig som begge er del av bok 1 og dermed representerer begge typer av individuelle salmer. Salme 86 har mange av de samme strofene som salme 27 i tillegg til å være en klagesalme. Lengden på salme 119 gjør at den ikke egner

---

⁴³ Barstad: 237

⁴⁴ Eaton: 187

seg så godt til å sammenligne med andre salmer. Salmistene, jeg-personene, i salme 25 og 27 representere to veldig ulike jeg-personer, en synder og en konge, dette er et fint utgangspunkt for å se nyansene i hvordan ירהו forholder seg til salmisten.

4 Eksegese av salme 25

- 1 לְדָוִד
(א) אֱלֹהִי יְהוָה נַפְשִׁי אֲשָׂא : 2 אֱלֹהִי
(ב) בָּךְ בִּטְחֹתִי אֶל־אֲבוֹשָׁה אֶל־יַעֲלֶצְוֹ אִיבֵי לִי :
3 (ג) גַּם כָּל־קִנְיֶיךָ לֹא יִבְשׁוּ יִבְשׁוּ הַבּוֹגְרִים רִיקָם :
4 (ד) דְּרַכְיֶיךָ יְהוָה הוֹדִיעֵנִי אֲרַחֲוֶתֶיךָ לְמַדְנִי :
5 (ה) הִרְדִּיכֵנִי בְּאֲמֹתֶיךָ וְלִמְדֵנִי כִּי־אֲתָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל :
(ו) אוֹתָךְ קִוִּיתִי כָּל־הַיּוֹם :
6 (ז) זְכַר־רַחֲמֶיךָ יְהוָה וְחַסְדֶּיךָ כִּי מֵעוֹלָם הַמָּה :
7 (ח) חַטָּאוֹת נַעֲרִי וּפְשָׁעֵי אֶל־תִּזְכֶּר כַּחֲסֹדְךָ זְכַר־לִי־אֲתָה לְמַעַן טוֹבֶךָ יְהוָה :
8 (ט) טוֹב־וַיִּשֶׁר יְהוָה עַל־כֵּן יוֹרָה חַטָּאִים בְּדַרְךָ :
9 (י) יִדְרֶךְ עֲנֻוִים בְּמִשְׁפַּט וְיִלְמַד עֲנֻוִים דְּרַכּוֹ :
10 (כ) כָּל־אֲרָחוֹת יְהוָה חַסֵּד וְאֲמִת לְנַצְרֵי בְרִיתוֹ וְעֲדֹתָיו :
11 (ל) לְמַעַן שִׁמְךָ יְהוָה וְסִלַּחְתָּ לְעוֹנֵי כִּי רַב־הוּא :
12 (מ) מִי־זֶה הָאִישׁ יִרְאֵה יְהוָה יוֹרְנוּ בְּדַרְךָ יִבְחָר :
13 (נ) גִּפְשׁוֹ בְּטוֹב תִּלְיִן וְזָרְעוֹ יִירֶשׁ אֶרֶץ :
14 (ס) סוֹד יְהוָה לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לַהֲוֹדִיעִים :
15 (ע) עֵינֵי תָמִיד אֶל־יְהוָה כִּי הוּא־יֹצִיא מִרְשַׁת רַגְלֵי :
16 (פ) פְּנֵה־אֵלַי וְחַנּוּנִי כִּי־יִחַיד וְעֲנֵי אָנִי :
17 (צ) צָרוֹת לִבִּי הִרְחִיבוּ מִמְצוֹקוֹתַי הוֹצִיאֵנִי :
18 (.) רָאֵה עֲנֵי וְעֲמֵלִי וְשָׂא לְכָל־חַטָּאוֹתַי :
19 (ד) דָּאֵה־אוֹיְבֵי כִּי־רַבוּ וְשִׁנְאַת חַמַּס שָׁנְאוּנִי :
20 (ש) שְׁמֶרְהָ נַפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אֶל־אֲבוֹשׁ כִּי־חָסִיתִי בָּךְ :
21 (ת) תַּם־וַיִּשֶׁר יִצְרוּנִי כִּי קִוִּיתֶיךָ :
22 פְּרַח אֱלֹהִים אֶת־יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרוֹתָיו :⁴⁵

1: Av David.

Herre, jeg løfter min sjel til deg.

2: Min Gud, jeg har tillit til deg. Ikke la meg bli til skamme, ikke la fiende mine triumfere over meg.

3: Ja, alle som setter sitt håp til deg skal ikke bli til skamme. De troløse skal bli til skamme, forgjeves.

4: Herre, la meg kjenne dine veier. Lær meg dine stier.

5: Led meg i din sannhet og lær meg, for du, Gud, er min frelse. Jeg setter mitt håp til deg hele dagen.

6: Herre, husk din barmhjertighet og din nestekjærlighet, for de er fra evighet.

7: Ikke husk på mine ungdomssynder og overtredelser. Husk meg i din nåde, Herre, for du er god.

8: Herren er god og rettskaffen, derfor lærer han syndere om veien.

9: Han leder de ydmyke i det som er rett, og lærer dem sin vei.

10: Alle Herrens stier er nåde og trofasthet for dem som holder hans pakt og hans bud.

11: For ditt navns skyld, Herre, tilgi min synd, for den er stor!

12: Hver den som frykter Herren, han skal lære den vei han skal velge.

⁴⁵ Biblia Hebraica Stuttgartensia.

- 13: Hans sjel skal være god, og hans ætt skal arve lande.
14: Herrens hemmelighet til dem som frykter ham, og har lar dem kjenne sin pakt.
15: Mine øyne er alltid vendt mot Herren, for han får ut mine føtter fra nettet.
16: Vend deg til meg og vær meg nådig. For jeg er ensom og plaget.
17: Mitt hjertets nød har blitt stor, få meg ut av min nød.
18: Se min sorg og min uro, og ta bort alle min synder!
19: Se mine fiender, for de er mange. De hater meg med voldsomt hat.
20: Bevar min sjel og befri meg. Jeg vil ikke bli til skamme, for jeg søker tilflukt hos deg.
21: Redelighet og hedelighet beskytter meg, for jeg setter mitt håp til deg!
22: Gud, forløs Israel fra all dets nød!⁴⁶

4.1 Innhold, sjanger og struktur

Salme 25 begynner med overskriften "av David". Dette er en betegnelse som tilsynelatende sier noe om forfatteren av salmen og om sjangeren. Siden overskriften knytter David til salmen, kalles gjerne slike salmer for Davidsalmer. Denne overskriften er mye brukt blant salmene og forekommer i 73 ulike salmer. I følge Eaton er sannsynligvis disse overskriftene av senere datering og kommet til som et tillegg. Antagelig betyr dette at salmen ble tillagt David. Han ble symbolet på den som hadde etablert sangen i bønner, kanskje mer som et uttrykk for den gamle musikktradisjonen, framfor at den faktisk var skrevet av David. I tillegg var ikke David heller ment som en person, men som Davidske herskere generelt.⁴⁷

Som nevnt innledningsvis deles Salmenes bok ikke inn i kapitler, men i samlinger av salmer, det vil si fem samlinger. Salme 25 plasseres nesten midt i den første samlingen som strekker seg fra salme 1 - 41. Eaton peker på at i denne første boken har nesten alle salmene den samme overskriften, "av David".⁴⁸

4.1.1 Sjanger

Sjangeren eller "Gattungen" på en salme blir i stor grad bestemt av salmens innhold (jamfør Gunkel). Salme 25 karakteriseres av Eaton som en individuell klagesalme slik som også for eksempel salme 26. Dette er en av de mest kjente og brukte sjangrene fra Salmenes bok ved siden av lovprisningssalmer.⁴⁹ Eaton peker også på tre sentrale tema i salme 25: Ønsket om å bli befridd fra lidelse, ønsket om tilgivelse av synder og ønsket

---

⁴⁶ Egen oversettelse.

⁴⁷ Eaton: 5

⁴⁸ Eaton: 42

⁴⁹ Eaton: 129

om Herrens veiledning. Det er tydelig at salmisten framsier en bønn og et ønske til Herren, et ønske om at bønnen skal bli hørt.

I tillegg til klage har klagesalmer ofte et tillitspreg over seg, det har også salme 25 både i begynnelsen og slutten: I vers 1 og 2 ser vi hvordan salmisten setter sin lit til Herren, og vers 21 ender med at salmisten setter sitt håp til Herren. En slik kobling mellom tillit og klage understreker på mange måter klagen som en bønn, for uten håpet og tilliten hadde det ikke vært grunnlag for noen klage.

I følge Hans M. Barstad⁵⁰ er slike endringer i stemningen underveis i klagesalmen, et typisk trekk. Videre peker han på at noen forskere mener at dette trekket kan kobles opp til bruken av salmen i kultiske sammenhenger. Eksempler på slike skifter finner vi blant annet i salme 22 og i salme 27:6b-7: *"Med jubel vil jeg bære fram offer i hans telt. Jeg vil synge og spille for Herren. Hør, Herre! Jeg roper høyt. Vær meg nådig og svar meg!"* Et annet typisk trekk for klagesalmer er den utstrakte billedbruken og bruken av metaforer, dette ser vi også igjen i salme 27:5: *"Han gjemmer meg i sin hytte på den onde dagen. Han skjuler meg i sitt telt og løfter meg opp på klippen."*⁵¹

4.1.2 Struktur

Eatons struktur er allment akseptert blant bibelforskere. Vi følger hans forståelse av struktur når vi i det følgende skal se nærmere på denne salmens struktur. Noe av det første vi legger merke til er at dette er en salme som er komponert etter alfabetet. Hvert vers begynner med den neste bokstaven i alfabetet med tre små unntak (vers 2, 18 og 22). Dette er et poetisk grep som kalles for et akrostikon, som betyr det at bokstaver i begynnelsen eller slutten av vers danner ord eller setninger. Dette virkemidlet finnes i ni⁵² ulike salmer i tillegg til i de poetiske bøkene som Proverbia 31:10-31 og i Klagesangen 1-4, profeten Nahum 1:2-8 og i noen poetiske skrifter fra Qumran. Salme 119 er en slik salme hvor dette fenomenet er bygd helt ut, salmen er lang og her hører flere vers inn under hver bokstav.

---

⁵⁰ Barstad: 224

⁵¹ *Bibelen*. Det norske bibelselskapet 2011

⁵² Akrostikon finnes i salme 9, 10, 25, 34, 111, 112, 119 og 145.

Som vi ser av den hebraiske teksten i salme 25, slutter alfabetet med den siste bokstaven ט (tau) ved det nest siste verset og det siste verset begynner da med en פ (p/f). Eaton ser på denne måten å koble alfabetet opp til versene på en salme som litt mystisk og fremmer en mulig teori om dette kan ha vært et forsøk på å stave אֱלֹהִים (a-l-p), av den første bokstaven i det første verset, det midterste verset - vers 11 - og første bokstaven av siste vers. אֱלֹהִים er også navnet på den første bokstaven i alfabetet, א, i tillegg til at rota betyr lære.⁵³ Dette kan være en måte å lete etter alfabetets mysterium, kanskje spekulativt, men samtidig interessant.

Foruten akrostikonet er det ingen tydelig tegn til oppdeling i teksten, dermed blir det innholdet som avgjør hvordan den indre strukturen i salmen er. Det finnes ulike måter å tenke denne strukturen i salmen. Eaton har en fornuftig strukturell inndeling av salmen i tre hoveddeler og med ett sluttvers i tillegg.

Eatons strukturinndeling består i at han mener at salme 25 er fremstilt som en bønn fra en person som setter sin lit til Herren for å kunne få hjelp til å gå Herrens veier. Tema blir introdusert i det vi kan kalle den første delen (vers 1-7) og slutter med utsagnet om at Herren er god. Dette utsagnet gjentas i vers 8 som en introduksjon til den nye tematikken i del to (vers 8-14). Vinklingen i del to om ønsket om tilgivelse av synder varer fram til og med vers 14.

I den tredje delen (vers 15-21) vender salmisten (jeg- personen) øynene sine mot Herren og ber. Bønnen i denne siste delen handler om at Herren skal vende seg mot salmisten. Det siste verset, vers 22, havner litt for seg selv etter siste bokstav i alfabetet, grunnen til dette er fordi Israel introduseres som ett nytt, løsrevet tema.⁵⁴

Eaton sier ikke mer om hvorfor det er slik at det siste verset havner for seg selv, men Peter C. Craige⁵⁵ har en mulig teori om at dette virkemidlet både kan handle om at forfatteren ønsket å få med פ til slutt etter alfabetet (slik som Eatons teori om אֱלֹהִים) og at inkluderinga av Israel gjør at salmen ikke bare behøver å være en individuell salme,

---

⁵³ Eaton: 129

⁵⁴ Eaton: 129

⁵⁵ Britisk bibelforsker

men at den også kan ha blitt brukt som en fellesskapsbønn når nasjonen hadde problemer.⁵⁶

Dette forslaget til inndeling med en tredelt struktur tydeliggjør, hovedtendensene i innholdet og fremhever salmens tema på en meningsbærende måte, og jeg velger dermed å følge denne strukturen videre i min eksegesi.

4.2 Eksegese

Første gang vi støter på roten ירה (yarah) i Salmenes bok er i salme 25. ירה opptrer her to ganger, i vers 8 og i vers 12. Både i vers 8 og 12 brukes ירה sammen det samme vei-leksemet דרך (derekh). For å se nærmere på forholdet mellom ירה og דרך i disse versene, hva dette forholdet har å si for forståelsen av ירה og hva ירה har å si for forståelsen av aktørene, er det naturlig å fokusere på en avgrenset tekst, en perikope, som inneholder begge versene hvor ירה og דרך opptrer sammen. Derfor er det hensiktsmessig for eksegesen å fokusere hovedsakelig på vers 8-14 som, i følge Eatons strukturinndeling, er den midterste av tre hoveddeler som salmen kan være inndelt i. På mange måter representerer disse versene både høydepunktet og vendepunktet i salmen.

I det følgende skal vi først se nærmere på hvordan vi kan tolke ירה ut fra ulike oversettelser, før vi går inn på hvordan ירה kan forstås i forhold til vei-leksemetene i rammen av salme 25. Til slutt ser vi på hvordan og hvem som forholder seg til ירה og דרך, og hva dette har å si for forståelsen av veien som Herrens. Vei-leksemet דרך vil ikke bli diskutert fordi det ser ikke ut til å være noen variasjoner i hvordan dette ordet blir oversatt annet enn *vei*.

---

⁵⁶ Peter C. Craige. *Word biblical commentary. Volum 19. Psalms 1-50*. Nelson references. Tennessee, 2004. 222

4.2.1 ירה i ulike oversettelser av 25:8

25:8 - Herren er god og rettskaffen, derfor lærer han syndere om veien.⁵⁷

Hvis vi ser litt nærmere på hvordan ulike oversettelser har valgt å oversette ירה i vers 8, ser vi at Bibelselskapets 1930-oversettelse (No30)⁵⁸ har valgt å oversette ירה med verbet *lærer*. Om vi trekker inn andre skandinaviske oversettelser har også den danske bibeloversettelsen fra 1992 (Dk92)⁵⁹ oversatt med *belære* som inngår i samme semantiske felt. I tillegg har den klassiske engelske bibeloversettelsen, King James Version (KJV)⁶⁰, valgt samme løsning og oversatt ירה med "teach". Ut i fra argumentene over om ordbokbetydningen av ירה, er både lære og "teach", etter min mening, helt trygge forståelser og oversettelser av verbet ירה i denne sammenhengen.

Andre norske oversettelser har løst vers 8 på en annen måte. For eksempel har begge de to siste av Bibelselskapets norske oversettelser av Bibelen fra 2011 (No2011)⁶¹ og fra 1978 (No78)⁶², i tillegg til den svenske bibeloversettelsen fra 2000 (Sv2000)⁶³, valgt å oversette ירה med *viser* (Herren *viser* syndere veien). Her er det Herren som er den aktive part og det er opp til Herren selv om han ønsker å vise veien. Syndere er passive i forhold til gjennomføringen av ירה og tar kun imot kunnskap om veien. Ser vi nærmere på sammenhengen ירה står i, kan ordet *viser* være en mulig oversettelse fordi det ivaretar retningen på læringen som en bevegelse fra Herren (subjektet i setningen) til syndere (objektet). Ved å oversette med ordet *vise* underbygges denne bevegelsen som har som hensikt at det aktive subjektet (Herren) har noe (en kunnskap) som skal overføres til objektet, de som skal lære (syndere). Kunnskapen som skal overføres handler om kunnskap om veien, men at denne læringsprosessen foregår som noe visuelt, slik man kan tolke det å *vise*, at læringen har noe med øynene å gjøre, fremkommer ikke av teksten.

---

⁵⁷ Egen oversettelse.

⁵⁸ Revidert utgave av 1904 oversettelsen som var den første oversettelsen på riksmål. Bibeloversettelsen anses som en klassisk og konkordant oversettelse. Utgitt av Bibelselskapet i 1930.

⁵⁹ Dansk bibeloversettelse fra 1992 utgitt av Bibelselskapet.

⁶⁰ "King James Version" er en klassisk engelsk oversettelse fram 1611 som har hatt stor innflytelse på engelsk språk og litteratur.

⁶¹ Norsk bibeloversettelse utgitt av bibelselskapet i 2011.

⁶² Det norske bibelselskapet 1978/85. En idiomatisk oversettelse.

⁶³ Svensk bibeloversettelse fra 2000 utgitt av Svenska Bibelsällskapet.

Til tross for at det ikke fremkommer noen visuelle argumenter fra teksten, kan det å bruke *vise* ha en plausibel forklaring om man tenker at ירה׳ er en form for veiledning som Herren (den gode) gir syndere (de ikke fullt så gode) slik at de får mulighet til å ferdes rett på Herrens vei, slik som det fremkommer av vers 9.

Men å bruke ordet *vise* innebærer også at det er en aktiv part og en passiv part i læringssituasjonen: Mottakeren av kunnskapen blir fremstilt som passiv fordi mottakeren bare skal bli vist noe uten at det krever verken refleksjon eller noen form for læringsprosess. Grunnen til at det ikke stilles krav til synderne, kan være nettopp fordi de er syndere og at det er et teologisk poeng å understreke en avstand mellom Herren og synderne. Dette fremhever Herrens rolle som hellig og en som er hevet over og ikke gir syndere muligheten å lære og å være en del av kunnskapen som blir presentert. Den begrensende funksjonen ordet *viser* innehar ovenfor objektet i en situasjon hvor informasjon overflyttes fra en part til en annen, gjør at begrepet *viser* ikke er den foretrukne oversettelsen av ירה׳ i denne sammenheng.

En tredje mulig oversettelse finner vi i den amerikanske oversettelsen, New Revised Standard Version (NRSV)⁶⁴, som har valgt å oversette ירה׳ med "instruct". Som nevnt over har begrepet *instruere* en streng forståelse på norsk. Ved å velge å oversette ירה׳ med *instruere* underbygges retningen av undervisningen fra subjektet til objektet på samme måte som å oversette med begrepet *vise*. I tillegg vil ordet *instruere* konstruere en avstand mellom læremester og det lærende subjektet og understreke at kunnskapen som skal overføres må innøves eller pugges og ikke nødvendigvis at den kan innlæres eller at mottakeren kan ha en aktiv del i kunnskapen.

På bakgrunn av diskusjonene ovenfor som viser at *lære* er det ordet som utpeker seg som det mest åpne begrepet hvor begge parter er aktive deltagere i "læringen" velger jeg i dette verset å holde meg til forståelsen av ירה׳ som *lære*.

---

⁶⁴ "New Revised Standard Version" er en utbredt og anerkjent amerikansk bibeloversettelse fra 1989, oversatt nærme den greske og den hebraiske grunnteksten.

4.2.2 Forståelse av Herrens vei i 25:8

Det lærende subjektet, den som lærer noe, i dette verset er syndere. Syndere er i følge denne salmen noen som har gjort feil (vers 7) og som kan være ydmyke (vers 9) i forhold til å kunne ferdes rett. Syndere som det blir referert til i vers 8, er ikke nødvendigvis hvem som helst, men det refererer konkret til salmisten selv som er en synder.⁶⁵ Denne slutningen kan vi ta ut fra den tydelige koblingen til vers 7 som nettopp introduserte salmisten som en som gjør feiltrinn og synder.

Om vi holder oss til forståelsen av ירהוה som *lære* framfor *vise*, og dermed beholder betydningen av at synderne er aktive i læringsprosessen, gir dette synderne en form for håp om gjenoppretting av forholdet til Herren. Synderne kan lære noe, de blir ansvarliggjort og er aktive i informasjonen om Herrens vei. De blir ikke bare vist den uten at det kreves noe mer.

Subjektet i vers 8, den som lærer bort, er יהוה "JHWH" (Herren). Det er Herren som kjenner veien og videreformidler informasjon om veien. Det er tydelig at Herren kan veien, men også at Herren har et eierforhold til veien. Derfor kan vi kalle veien for Herrens. Denne konklusjonen kan vi også trekke ut i fra omtalen om veien i vers 4 hvor salmisten ønsker å kjenner dine (Herrens) veier og fra vers 9 hvor det blir understreket at det er *Herrens* vei det er snakk om.

I vers 8 møter vi også forutsetningen om hvorfor Herren lærer syndere veien. Forutsetningen beskriver en egenskap ved Herren og handler om at *Herren er god og rettskaffen* og resultatet av Herrens godhet og rettskaffenhet blir at han lærer syndere om veien. Herrens egenskaper blir videre supplert i vers 9 med en utlegging av hva konsekvensene av Herrens godhet er, nettopp ved at *han leder de fromme i det som er rett*. Han lærer dem sin vei. Vers 9 kan på mange måter også oppfattes som en speiling av vers 8 fordi det både beskriver Herrens egenskaper, hva disse egenskapene fører med seg av avsløringer om Herrens vei, og understreker poenget med læringsprosessen mellom Herren og salmisten med synonymmer og utvideleser.

---

⁶⁵ Craige: 220

Konsekvensene av Herrens godhet, som vi ble introdusert for i vers 8 og 9, finner vi i vers 10 gjennom beskrivelsen at *alle Herrens stier er miskunnhet og troskap*. Her finner vi svarene på spørsmålene om hvorfor Herren blir beskrevet som god og rettskaffen, hva det innebærer og hvordan man kan få del i Herrens goder. Det første svaret sier at godheten er knyttet til Herrens stier, underforstått at godheten handler om det å få lære denne stien å kjenne og å få oppleve hans miskunn og troskap. Videre leser vi at godheten gjelder alle, men det viser seg at det er noen forbehold. I teorien gjelder godheten bare noen utvalgte fordi det bare gjelder dem som oppfyller visse krav, med andre ord: *for dem som holder hans pakt og bud* får oppleve Herrens godhet (vers 10).

Herrens veier blir nærmere beskrevet i vers 10 gjennom rota אֶרַח ('orach) som brukes som parallellisme til דָּרַךְ, som speiling eller gjentakelse. Dette er ikke helt entydig, for samtidig som Herren har forventninger til dem som skal få del i Herrens godhet så er Herren ikke nådeløs. Salmisten ber om å bli husket i nåde (vers 7) og Herren leder de fromme (vers 9), han hjelper dem på vei.

Veien eller stien blir utvidet til å omfatte alle Herrens stier, og de blir beskrevet som bestående av *nåde og trofasthet*. En sti som består av nåde og trofasthet tyder på at stien ikke nødvendigvis peker på en konkret vei i skogen, men at det handler en sti i overført betydning, om liv og lære. I bunn og grunn er dette er forklaring på hvem Herren er, hvordan Herren er og hvordan Herren vil at salmisten skal leve. Stien blir også en forklaring på hvordan Herren reagerer på bakgrunn av menneskers handlinger.

Parallellismen mellom vers 8 og vers 9, om læringsprosessen mellom Herren og salmisten om veien, har klare paralleller til vers 4 hvor forholdet mellom Herren og salmisten blir understreket av at דָּרַךְ er koblet opp mot det å kjenne, som også betyr det å kunne noe. *La meg kjenne* minner veldig om det å lære noe, det handler om en prosess fra en som har en kunnskap til en som ønsker ville å lære/kunne/kjenne denne kunnskapen. På denne måten blir דָּרַךְ koblet opp til ønsket om kunnskap på samme måte som אֶרַח i slutten av verset blir koblet opp med לָמַד (lamad)– som betyr å lære. En lignende parallellisme mellom דָּרַךְ og אֶרַח finner vi også igjen i vers 9 og 10. Her blir דָּרַךְ, i vers 9, først presentert som Herrens vei som Herren lærer til de ydmyke som

ferdes rett og blir fulgt opp av אָרְר, i vers 10, med spesifiseringer av hva Herrens veier innebærer.

Om vi ser versene fram til og med vers 10 i ett, ser vi at salmen fram til nå har bygget seg omkring Herrens godhet og raushet og salmisten har sagt noe om at godheten betinger at man overholder budene. I vers 11 kommer et vendepunkt fordi det er tydelig at salmisten er klar over sine synder (vers 7) og nå ønsker dem tilgitt. Vendepunktet visualiseres ved at salmisten henvender seg direkte til Herren og ber om å få tilgitt sin synd (vers 11), herfra går salmen fra å være en klage til å bli en bønn preget av tillit.

4.2.3 אָרְר i ulike oversettelser av 25:12

25:12 - Hver den som frykter Herren, han skal lære den vei han skal velge.

Når det gjelder ulike oversettelser av אָרְר i vers 12 ser vi at mange oversettelser har valgt samme løsning. Både de engelskspråklige NRSV, KJV og de norske No30, No78 og No2011 oversettelsene er i dette verset enige om å oversette אָרְר med "teach" og *lære*. Om vi ser nærmere på hva dette har å si for forståelsen av vers 12, ser vi at også i dette verset blir Herren den som "styrer" אָרְר eller har den kunnskapen om veien som trengs og ønskes for kunnskapsoverflyttingen. Det innebærer at objektet i denne setningen (hver den som frykter) *lærer* av Herren hvilken vei han skal velge. Til tross for at mottakeren har en mer aktiv rolle i prosessen, fordi det er den som *lærer av* Herren og ikke er den som *blir lært av* Herren, er Herren senderen mens *den som frykter* er mottakeren (slik som i vers 8).

Læringsprosessen blir beskrevet som noe det lærende subjektet ønsker å lære, noe å strebe etter som en belønning. Fordi verset framstiller det lærende subjektet som en som har et valg og ønsker hjelp til å velge, er det naturlig å oversette med et ord som ivaretar mottagerens mulighet for å være en som kan velge, en som deltar aktivt i læringsprosessen. Dermed er lærer eller "teach" holdbare oversettelser.

Inkluderer vi andre skandinaviske oversettelser, ser vi at den danske oversettelsen av Bibelen, Dk92, oversetter הַרְרֵי med *belærer* som blir det samme som *lærer* på norsk. Det skiller seg dermed ikke ut fra de norske og engelskspråklige oversettelsene. Den som derimot skiller seg ut med en annen mulig oversettelse av dette verset, er den svenske oversettelsen, Sv2000, som oversetter vers 12b med "får veta vilken väg han skall välja". I denne setningen er הַרְרֵי oversatt med at den som frykter Herren får *vite* noe som fører til at kunnskapen om valget av hvilken vei blir en slags belønning. Altså at dersom man frykter Herren får man vite hvilken vei man skal velge. Det innebærer også at kunnskapen om veien begrenses til dem som frykter Herren og at det dermed ligger et krav som skal oppfylles før belønningen deles ut.

I dette verset velger jeg også å oversette הַרְרֵי med *lære*. Med tanke på den foregående diskusjonen om de ulike mulighetene som er valgt for oversetting, er *lære* er den beste oversettelsen av הַרְרֵי fordi det ivaretar det ansvaret som både den som lærer bort og den som lærer har. I tillegg gir dette "hver den som frykter", det lærende subjektet, en mer aktiv rolle i læringsprosessen.

4.2.4 Forståelse av Herrens vei i 25:12

I dette verset er det *hver den som frykter Herren* som blir det lærende subjektet. Her vil jeg hevde at dette er salmisten selv, som vi i denne salmen kaller synderen, av flere grunner. For det første fordi *hver den som frykter* er en kollektiv betegnelse som inkluderer flere. For det andre kan salmisten tenkes som en av disse, både sett både i lys av diskusjonen om hvem som er syndere ovenfor (vers 8) og fordi salmisten gjennom flere vers gir uttrykk for et ønske om å høre til de som frykter Herren. Salmisten uttrykker dette gjennom for eksempel at han alltid har øynene vendt mot Herren (vers 15). Dette kan bli sett på som en metafor for det å tilhøre Herren og gjøre som Herren vil.

Videre setter salmisten sitt håp til Herren (i vers 21), noe som også er et uttrykk for ønsket om å høre til. Det at salmisten ønsker å sette sin lit til Herren er helt grunnleggende for forståelsen av salmen. Hvis salmisten skal få syndene tilgitt slik som han vil, må vi derfor ta det for gitt at salmisten også vil bli kjent med pakten. Dette

forutsetter at det lærende subjektet er med som en aktiv del av prosessen og ikke bare blir vist veien eller får kunnskap om den, uten at det krever noe mer refleksjon eller krever at salmisten setter seg inn i det. Samtidig er ikke salmisten helt alene. Dersom vi ser tilbake til vers 9, ser vi at Herren er med og leder i det som er rett, Herren er en hjelpende hånd på veien. Herren veileder slik at salmisten kan lære.

Samtidig som salmisten (syndere) er objektet i verset er kunnskapsoverføringen om veien basert på at det har vært gjort et forarbeid som handler om en betingelse: Først når man frykter Herren får man kjennskap til veien. Men hva vil det si å ha frykt for Herren? Her er det nok ikke snakk om å være redd for, men i religiøse former ha ærefrykt, det vil si en dyp respekt for Herren. Respekten innebærer at man for eksempel skal overholde Herrens bud, dette er et tema vi finner igjen flere steder i Det gamle testamentet og i Salmenes bok som for eksempel i salme 19:9 hvor salmisten blant annet sier at *Herrens bud er rette og at de gjør hjertet glad.*⁶⁶

Herren er avsenderen for overføringen av informasjon til *de som frykter*. Vers 12 slutter med et krav om at de som har denne ærefrykten for Herren, og det det innebærer, de får lære om hvordan man skal velge veien. Her er det inneforstått at denne veien er Herrens vei og at, om vi ser tilbake til de foregående versene, denne veien er god. Det er altså Herren som igjen er den som har en kunnskap. Herren fremstår som en læremester, mens de gudfryktige får lære om veien.

Det er også et valg inne i bildet her, noe som kan tyde på at det enten finnes flere veier å velge mellom og hvordan man kan gå på den valgte veien, eller at man kan velge å gå på veien eller la være. Uansett så er det Herren som har denne kunnskapen om veien og stiller krav til dem som skal lære om den. Salmisten lærer om veien hvis han innfrir kravene.

Salmisten skriver videre i vers 13 om hvordan han skal få leve i lykke og arve landet hvis kravene fra Herrens blir oppfylt. Dette forbeholdet er et tema som går igjen i for eksempel salme 37 hvor det er de rettferdige og de som får velsignelse som skal arve

---

⁶⁶ Bibelen. Det norske bibelselskapet 2011

landet.⁶⁷ Som vi ser i vers 14 er ikke forbeholdet ment som skremsel for *Herrens hemmelighet til dem som frykter ham, han lar dem kjenne med sin pakt*. I 14b er det en henvisning til dette forholdet mellom Herren som en læremester med kunnskap om den gode vei, men her er veien konkret pekt på som pakten og Herrens oppgave er å gjøre dem kjent med pakten. Denne tolkningen blir en type omskriving og speiling av vers 12b.

Som vi har sett i denne gjennomgangen, består salme 25 av flere parallellismer som understreker salmens tema. Vei- metaforene er spesielt mye brukt i parallellismer. En slik parallellisme ser vi første gangen i denne salmen allerede i vers 4 hvor דרך blir introdusert i forbindelse med Herrens veier som salmisten ønsker å kjenne. I dette verset dukker også et annet mye brukt vei- leksem opp: ארה. Dette vei- leksemet forekommer i meget stor grad i de poetiske bøkene og i dette verset fungerer ארה som en parallellisme og et synonym til דרך. En slik parallellisme er et vanlig poetisk grep i visdomslitteraturen, vi ser det blant annet igjen i for eksempel Proverbier 2:8, 2:13 og 2:20 og salme 139:3.

Ut i fra dette kan vi si at kombinasjonen av ירה og דרך i hele salme 25 viser Herren som en læremester med kunnskaper om hvordan man skal leve livet og det er denne informasjonen salmisten ønsker å få del i. Ulik forståelse av ירה er med på å endre oppfatningen av rollen mellom Herren og salmisten (synderne). Gjennom å oversette ירה med *lære* viser dette en aktiv og deltagende salmist samtidig peker dette på hvor mye ulike oversettelser av enkeltord har å si for forståelsen av Herrens vei.

---

⁶⁷ Craige: 221

5 Eksegese av salme 27

1 לְדָוִד |
יְהוָה אֹרְחִי וְיִשְׁעֵי מִמֶּנִּי אִירָא
יְהוָה מְעוֹז־חַיֵּי מִמֶּנִּי אֶפְחָד׃
2 בְּקָרֵב עָלַי אֲמָרְעִים לְאָכֹל אֶת־בִּשְׁרֵי
צָרִי וְאֵיבֵי לִי הִמָּה כְּשִׁלּוֹ וְנִפְלוּ׃
3 אִם־תִּחַנֶּה עָלַי אֲמַחֲנֶה לֹא־יִירָא לִבִּי
אִם־תִּקְוֶם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בֹטֵחַ׃
4 אַחַת וְשֵׁאלַתִּי מֵאֵת־יְהוָה אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ
שְׁבֹתִי בְּבֵית־יְהוָה כָּל־יְמֵי תַי
לְתִזּוֹת בְּנֻעַם־יְהוָה וּלְבַקֵּר בְּהִיכָלוֹ׃
5 כִּי יִצְפְּנֵנִי אֶבְסֹכֶה בְּיוֹם רָעָה
יִסְתַּרְנִי בְּסֹתֵר אֶהְלֹךְ בְּצֹר יְרוּמִמְנִי׃
6 וְעַתָּה יְרוּם רֹאשִׁי עַל אֵיבֵי סְבִיבוֹתַי
וְאִזְבַּחְתָּה בְּאַהֲלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה
אֲשִׁירָה וְאֶזְמַרְהָ לִיהוָה׃
7 שָׁמַע־יְהוָה קוֹלִי אֶקְרָא וְחַנּוּנִי וַעֲנֵנִי׃
8 לֵךְ אֲמַר לִבִּי בְקִשׁוֹ פָּנָי
אֶת־פָּנֶיךָ יְהוָה אֲבַקֵּשׁ׃ 9 אֶל־תִּסְתֵּר פְּנֶיךָ מִמֶּנִּי
אֶל־תִּטְּבֵאֶף עַבְדְּךָ עֲזַרְתִּי תִיָּתֵן
אֶל־תִּשְׁשֵׁנִי וְאֶל־תַּעֲזֹבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי׃
10 כִּי־אֵבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וַיְהִינִה יְאֻסָּפְנִי׃
11 חוֹרְנִי יְהוָה רִדְפָךָ
וְנַחֲנִי בְּאַרְחַת מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרֵי׃
12 אֶל־תִּתְּנֵנִי בְּגַפְשׁ צָרִי
כִּי קָמוּרֵבִי עַד־יִשְׁקַר וַיִּפַח חֶמְס׃
13 לוֹלֵא הָאֲמַנְתִּי לְרֹאוֹת בְּטוֹב־יְהוָה בְּאַרְצָן תַּיִם׃
14 קוֹה אֶל־יְהוָה חֲזַק וַיִּאֲמֵן לְבָבִי וְקוֹה אֶל־יְהוָה׃⁶⁸

1 Av David.

Herren er mitt lys og min frelser, hvem skulle jeg være redd?

Herren er mitt livs vern, hvem skulle jeg frykte?

2 Når mine motstandere og mine fiender, kommer nær over meg for å gjøre ondt, for å spise mitt kjøtt, da snubler og faller de.

3 Om en hær slår leir over meg frykter ikke mitt hjerte.

Om krigen står over meg, er jeg trygg.

4 En ting spør jeg Herren om,

jeg ønsker å bo i Herrens hus alle livets dager,

for å se Herrens skjønnhet og søke å være i hans tempel.

5 For han gjemmer meg i sin hule på den onde dagen.

Han gjemmer meg i sitt hemmelige telt og løfter meg opp på klippen.

⁶⁸ Biblia Hebraica Stuttgartensia

6 Nå er mitt hode høyt over mine fienden omkring meg.
Og jeg vil ofre et gledesoffer til hans telt.
Jeg vil synge og prise Herren.
7 Herre, hør. Jeg roper med min stemme. Vær meg nådig og svar meg!
8 Mitt hjerte sa til meg: Dere skal søke mitt ansikt.
Herre, jeg søker ditt ansikt. 9 Ikke skjul ditt ansikt for meg.
Ikke send din slave bort i sinne for du har vært min hjelp. Vis ikke din tjener bort i
vrede, du som har vært min hjelp.
Ikke forlat meg og ikke forsak meg, Herre, min frelser.
10 Når min far og min mor forlater meg, tar Herren meg til seg.
11 Herre, lær meg din vei
og led meg på rett sti, på grunn av mine fiender.
12 Ikke gi meg bort til mine motstanderes sjel.
For falske vitner står opp mot meg og utånder grusomheter.
13 Hvis ikke jeg hadde trodd at jeg skal se Herrens godhet i det levende land.
14 Sett ditt håp til Herren! Vær sterk la ditt hjerte styrkes, ja, sett ditt håp til Herren!⁶⁹

5.1 Innhold, sjanger, struktur

Denne salmen plasseres på samme måte som salme 25, omkring midten av den første boka i Salmenes bok. Salmen innehar typiske kjennetegn for salmer fra denne boka, blant annet ser vi den vanlige salmeoverskriften "av David". I tillegg er den plassert like etter salme 25, noe som sier oss noe om nærheten til denne salmen selv om de tilsynelatende har ulikt tema. Dessuten gjør plasseringen av disse to salmene, i samme bok som salme 1, at salme 1s perspektiver kan tjene som tolkningsnøkkel.

5.1.1 Sjanger

Inndelingen som brukes for finne strukturen i salmen er et viktig moment når salmens sjanger skal bestemmes. Sjangeren i denne salmen har blitt diskutert av ulike bibelforskere. Hoveddiskusjonen har gått ut på om det er en salme, eller om salmen egentlig består av to, siden delene er så ulike.

Gunkels klassiske forståelse av salmesjangere plasserer denne salmen i to kategorier, både som en tillitssalme og en individuell klagesalme. Bakgrunnen for denne todelingen er det tydelige temaskifte midtveis i salmen hvor salmen går fra å være en tillits-/lovprisningssalme (vers 1-6) til å bli en forbønn/klagesalme (vers 7-12). I tillegg skiller

---

⁶⁹ Egen oversettelse.

delene seg fra hverandre gjennom hvordan henvendelsen til Herren endres fra del en til del to. Fra å henvende seg til Herren i 3.person, *Herre*, fra vers 1, til direkte tiltale i 2.person, *du*, som vi ser fra vers 8.⁷⁰

Denne todelingen har blitt kritisert av flere bibelforskere, blant annet Craige.⁷¹ Han setter fram flere argumenter for at salmen, til tross for dette tydelige skiftet, fortsatt skal sees på som en helhet og dermed karakteriseres som en individuell klagesalme. Hans argumenter går ut på at salmens kultiske bruk, liturgisk setting og språklige nøkkelord, som går igjen i begge delene, binder de to delene sammen. Felles motiv og vokabular i teksten ser vi for eksempel i vers 1 og 9 som begge omtaler Herren som *min frelser*, i vers 2 og 12 brukes samme ordet for *motstandere* og i vers 3, 8 og 14 brukes samme ordet for *hjerte*.⁷²

Eaton er en annen bibelforsker som kritiserer denne sjangermessige to-delingen. Han argumenterer, på samme måte som Craige, for at salmen bør ses som en sjangermessig helhet og at det å mene at det er to salmer er en for snever formforståelse. Han mener at individuelle klagesalmer ofte har et tydelig skifte i tema fra lovsang til klage.⁷³ Denne typen skifte av tema er tydelig i flere andre lignende salmer: 9, 10, 40, 89.

Salme 27 har i følge Eaton og Craige også klare kongelige motiv som binder salmen sammen.⁷⁴ Dette kommer til uttrykk både gjennom det militære språket som blir brukt (vers 3) og forestillingen om forholdet mellom foreldre og barn (vers 10). Som nevnt i eksegese av salme 25 er endringer i stemningen på klagesalmer, et typisk trekk som gjerne kobles opp til bruken av salmen i kultiske sammenhenger. Koblingen mellom salmens tydelige kongelige motiv, henvisninger til krig osv, og den liturgiske bruken kan enten være ved at salmen har vært i bruk i forbindelse med krig, før avreise, eller mer sannsynlig, at den har vært brukt som årlig markering av en kroning.⁷⁵

---

⁷⁰ Craige: 230

⁷¹ Craige: 230

⁷² Craige: 231

⁷³ Eaton: 134

⁷⁴ Craige: 231

⁷⁵ Craige: 231

5.1.2 Struktur

I forlengelsen av diskusjonen om salmens sjanger kommer diskusjonen om salmens struktur. Todelingen i sjanger som er diskutert ovenfor er vesentlig også i tenkningen om salmens struktur. Eatons strukturinndeling speiler den to-delte sjangertematikken, den deler salmen i to hoveddeler, vers 1-6 og 7-12. Dette understreker salmens tillitentematikk og klagetematikk. I tillegg mener Eaton at det er en underoppdeling av første del i versene 1-3 og 4-6. Det er også en slags etterkommentar i vers 13 -14.

Del 1 (vers 1-6) preges hovedsakelig av det jeg over har kalt for tillit. Del 1.1 (vers 1-3) starter, slik som salme 25, med den vanlige salmeoverskriften *av David*. Videre får Herren tilnavn og blir omtalt i 3.person. Krigsmotivet blir introdusert med bilder om fiender (vers 2), hær og krig (vers 3). Samtidig blir tillitten tydeliggjort gjennom at salmisten viser en hengivenhet til Herren. Videre i del 1.2 (vers 4-6) fortsetter denne tilliten gjennom ønsket om å få bo i Herrens hus resten av livet. Eaton mener dette utsagnet bygger opp under teorien om kongesalmetema med tanke på å ha et sted å komme tilbake til etter krigen.⁷⁶

I del 2 (vers 7-12) endres salmistens tiltalemåte til Herren fra 3.person, han, til direkte tale i 2.person, du. Denne delen tegner en tydelig endring: salmisten har gjort sine forberedelser og fremsagt sine ønsker - nå er det tid for klage: "*Vær meg nådig, svar meg!*" (vers 7). Eaton tolker i denne sammenheng vers 11: "*Herre, lær meg din vei og led meg på rett sti, på grunn av mine fiender*" som en del av klagen i forberedelsen av en krig og dermed at salmisten bønnfaller om å bli ført trygt på en avgrenset sti, vernet fra bakholdsangrep.⁷⁷

Del 3 (13-14) beskriver Eaton nærmest som en forbønnsdel som tar opp den innledende tematikken om tillit til Herren, *Men jeg vet at jeg skal se Herrens godhet i de levendes land* (vers 13).⁷⁸ Eaton ser på vers 14 som et konkluderende refreng for koret. Dette kan være fordi oppsummeringen handler om at salmisten blir befalt i kommende konflikter (og kriger) om å sette sitt håp til Herren. Herren kommer med en lignende

---

⁷⁶ Eaton: 135

⁷⁷ Eaton: 135

⁷⁸ Eaton: 135

oppfordring til Josva om å være modig og sterk i for eksempel Deuteronomium 31:7 og 31:23.

Med denne inndelingen av salmen kommer tydelig både tillits og klagetema fram, i tillegg til at det blir koblet opp mot en overordnet helhet og puttet i en krigssetting. Å dele salmen opp i fire slik som Eaton har gjort, er en hensiktsmessig måte å skille ut innholdet i salmen på. Vi følger denne inndelingen i eksegesen.

5.2 Eksegese

Den andre forekomsten av ירה (yarah) i Salmenes bok er i salme 27 vers 11. Også denne gangen er ירה koblet sammen med vei-leksemet דרך (derekh). I tillegg er det enda et vei-leksemet i dette verset, nemlig vei-leksemet אורח ('orach). Nå skal vi som i forrige eksegese, først se nærmere på ulike oversettelser av ירה i dette verset og etterpå se hvordan ירה og דרך opptrer sammen og hvilken forståelse dette kan gi av ירה s funksjon og forholdet til Herrens vei og til den som er i læringssituasjonen.

5.2.1 ירה i ulike oversettelser av salme 27:11

27:11- Herre, lær meg din vei og led meg på rett sti, på grunn av mine fiender.

De norske oversettelsene av Bibelen, No30, No78 og No2011, er i denne salmen felles ved å oversette ירה med *lære*. Det samme er de engelskspråklige NRSV og KJV som også har oversatt med begrepet "teach". I den hebraiske teksten står ירה i imperativsform, noe som gjenspeiles i alle disse oversettelsene gjennom oversettelsen *lær*. Imperativ impliserer et krav eller påbud. Imperativen uttrykker en form for regel som er kategorisk, det er ikke rom for valg og det ligger en implisitt plikt under. Kravet kommer til uttrykk i verset gjennom utsagnet fra salmisten direkte til Herren: *Herre, lær meg*. En identisk imperativsform finner vi i salme 86:11 hvor salmisten også henvender seg direkte til Herren.

Den svenske og den danske bibeloversettelsen er enige i imperativoversettelsen av salmen, men de har ikke gått for begrepet *lære*, men istedenfor oversetter begge disse

oversettelsene med «visa» (sv2000) og «vis» (dk92). Distinksjonen mellom ordene *lære* og *vise* ble hovedsakelig diskutert i eksegesen av salme 25. Tydeliggjøringa i denne salmen er hvordan *vise* blir forstått når det blir fremført som et krav (i imperativ, *vis!*). Når salmisten ber Herren om å bli *vist* noe framfor å bli *lært* noe, virker det som om begrepet *vise* er mindre omstendelig enn *lære*. Ved å be om å bli *vist* impliserer det at Herren skal peke på noe i teoretisk forstand. *Lære* er på sin side en mer omfattende prosess hvor salmisten (det lærende subjektet) må bli mer inkludert og får en selvstendig rolle.

Selv om הָרָא, i følge HALOT,⁷⁹ både kan oversettes med "instruct" og "teach" er det ingen av de nevnte oversettelsene som har benyttet seg av for eksempel *instruere* (slik som NRSV 25:8) eller *veilede* (slik som No2011 119:102). Om en oversettelse hadde valgt å oversette 27:11 med *instruere*, hadde det i denne sammenhengen understreket ønsket om å bli lært noe. *Instruere* kan oppfattes som et ord som skaper avstand mellom partene og samtidig tydeliggjør retningen av kunnskapen som skal overflyttes. I dette tilfellet i vers 11 blir הָרָא fremsatt som et krav i imperativ fra salmisten om å bli lært. Utsagnet *lær meg* kan dermed tolkes som en forespørsel om å bli instruert. Til tross for at mottagerens mulighet til å lære seg kunnskapen blir nedtonet ved bruk av *instruere*, er det allikevel en mulig oversettelse fordi imperativens plikt blir understreket.

Når det gjelder å oversette med ordet *veilede* (No2011: salme 119:102) kunne dette også være en mulighet for denne salmen når det gjelder innholdet. Innholdet i *lær meg* og *veiled meg*, er forholdsvis likelydende med tanke på at *veilede* handler om det å hjelpe med råd og opplysninger. Dette er opplysninger som legger et grunnleggende premiss i læringen. I tillegg handler veiledning også om det å bli ledet i en bestemt retning, på rett vei. Dette korresponderer godt med sammenhengen i siste del av verset, ønsket om læring knyttet til en bestemt vei.

Begge disse perspektivene på læring mangler et aktivt lærende subjekt, noen som skal lære noe. I tillegg er det praktisk vanskelig å oversette *veilede* i verset, oversettelsen blir tungvint: *Herre, veiled meg om din vei*. På bakgrunn av dette konkluderer vi med at *lære*

---

⁷⁹ HALOT: 436

er den beste måte å oversette ׀׀׀ i dette verset. Lære ivaretar også at det stilles krav både til den som lærer bort og den som bli lært. Derfor velges ׀׀׀ oversatt med *lære* i denne oversettelsen.

5.2.2 Forståelse av Herrens vei i 27:11

Herre, lær meg din vei (27:11a) - Herren er den som kjenner veien og som blir bedt om å lære den bort. På samme måte som i salme 25, er det Herrens vei det er snakk om, men i dette verset kommer dette enda tydeligere fram gjennom den direkte talen til Herren: Det er *din vei* salmisten vil lære. På den måten kan vi si at det er Herren som eier veien, det er også Herren som har makt til å bestemme over den og som har ansvar for den. Herren blir også i andre salmer spurt om sin vei (*din vei*), blant annet i salme 119:37.

Salmisten er gjennomgående jeg-personen i salmen. I følge Steven J.L. Croft er sannsynligvis salmisten en konge. Han begrunner dette både med krigsmotivene (for eksempel vers 2 og 3) og i tilnavnene som blir gitt Herren. Herren er en frelser, som redder fra krig. I tillegg gir motivet om seier i kamp i vers 6, henvisning til et tydelig kongetema.⁸⁰ Selv om salmisten, kongen, er den aktive, den som uttrykker seg og ber om å bli lært, er salmisten likevel objektet i vers 11, den som blir skal bli lært. Dette er fordi det er Herren som har muligheten til å faktisk gjennomføre det fremsagte ønsket.

Forespørselen fra salmisten, kongen, om å lære bærer preg av tillit. Samtidig er det tydelig at det er en redsel som ligger under fordi ønsket er begrunnet i en frykt på grunn av fiendene. Gjennomgående i salmen ser vi antydninger til paradokset mellom tillit og frykt ettersom kongen ved flere anledninger viser tydelige tegn på en redsel for å bli utstøtt: *Ikke gi meg bort til mine motstanderes sjel* (vers 12) og samtidig viser kongen tillit og trygghet til Herren. Et slikt paradoks kunne kanskje ført til at kongen virker redd, men Eaton peker nettopp på kongens troverdighet gjennom dette utsagnet, når kongen går fra å være tapper til å være redd. Eaton mener dette får fram en ærlig kontakt med Herren.⁸¹

---

⁸⁰ Croft, Steven J.L. *The identity of the individual in the Psalms*. Journal for the Study of the Old Testament, Supplement Series 44. JSOT Press. Sheffield, 1987. 101

⁸¹ Eaton: 136

To vei-leksemer ךךך og ארה dukker opp i samme vers i denne salmen. Ønsket om å bli lært Herrens vei blir introdusert i vers 11a. I vers 11b blir dette konkretisert i en parallellisme hvor ønsket om å bli ledet på rett sti fungerer som en gjentakelse til ønsket om å lære Herrens vei. I forbindelse med denne parallellismen finner vi årsaken til at salmisten ønsker å lære veien. Begrunnelsen kommer fra en frykt: *på grunn av mine fiender* (vers 11c). Stien han ønsker å bli ledet på, kaller han for rett sti. Den rette stien henspeiler også på en sti som er uten hindringer, adskilt fra terrenget rundt. En rett sti som verner mot fiendene. Disse utsagnene utfyller informasjonen som hva Herrens vei er, i følge speilingen mellom ךךך og ארה, ønsker kongen kjennskap til veien som verner han mot fiendene.

יהה og ךךך dukker opp i flere salmer, blant annet i salme 86 hvor vers 11a er identisk med 27:11a. *Herre, lær meg din vei*. Forskjellen består i at 27:11 er en del av en forbønn eller en klage og salmisten begrunner ønsket om å lære veien med å søke trygghet og ønsket om hjelp, en slags redning. I salme 86 er vers 11 en del av en lovprisning, og dermed har salmisten en mer positiv tilnærming, og salmisten uttrykker styrke og selvtillit. Ønsket om å lære om veien her handler mer om det å få være en del av Guds storhet for å bli berget. Samtidig som יהה i salme 86 er en del av en lovprisning, er den karakterisert, i følge Eaton, som en individuell klagesalme (som 25 og 27).⁸² Lovprisningsdelen i salme 86, følger etter en klage og etterfølges av videre klage. Derfor kan vi se at det i klagen ligger en redning i ønsket om å lære Herrens vei.

Som i salme 25 ser vi at når יהה blir brukt i salme 27:11, er det Herren som har "tilgang" til kunnskapen om veien. Det er jeg-personen som vil *lære* av Herren. Men i salme 32 er det ikke salmisten som ber til Herren om å få lære, her er det Herren som henvender seg til salmisten og ønsker å lære bort sin kjennskap til veien. Kunnskapen om veien som Herren ønsker å lære bort, er koblet sammen med at Herren ønsker å gjøre salmisten vis: *Jeg vil gjøre deg vis og lære deg den veien du skal gå* (salme 32:8).⁸³ Veien som blir lagt fram i denne salmen, gjenspeiles som en trygg vei, hvor Herren følger med og passer på.

---

⁸² Eaton: 309

⁸³ *Bibelen*. Det norske bibelselskapet 2011

6 Oppsummering

6.1 Forholdet mellom salme 25 og 27

I disse to salmene har vi sett to ulike jeg-personer, begge referert til som salmisten. Den ene har blitt presentert som syndere (salme 25), den andre som kongen (salme 27). Begge salmistene er i ulike situasjoner og forholder seg ulikt til Herren, men en del faktorer er også like. Konteksten for syndere og kongen er beskrevet, syndere er redde for syndene og kongen er redd for fiendene sine. Begge har tillit til Herren, begge er redde og begge ber Herren om nåde.

Det mest iøynefallende er likevel ulikhetene deres, vi snakker altså om syndere og om en konge. Titlene understreker ulikhetene mellom dem og kan gi oss ulike assosiasjoner. For en moderne leser kan "syndere" og "kongen" fungere som to motpoler. I dagligtalen snakker gjerne om en synder som en som gjør feil og har skyld for noe, "fartssynder" eller "syndebukk" som noe negativt, mens "helt konge" peker på at noe er perfekt. Syndere og Kongen kan også oppfattes som bilder på ytterkantene i menneskers livserfaringer. Noen ganger føler vi oss som syndere, ganske nede, og andre ganger kan vi føle oss "helt konge", på høyden.

I salme 25 presenterer jeg-personen seg som en med mange synder og overtredelser og ber Herren om å få tilgitt sin synd om å være nådig. Syndere minner om "vanlige folk" som ikke har gjort ting rett i det daglige liv. I salme 27 er salmisten referert til som en konge, en hærfører som driver med krig. Kongen er en som på en side gir uttrykk for at han ikke er redd for noe, men samtidig roper på Herren om nåde.

Men en del ting har de også til felles. Både syndere og kongen viser en tydelig tillit til Herren. Syndere setter sin tillit til Herren ved å løfte sjelen til Herren, dette kan være et bilde på det å stole på. Kongen på sin side uttrykke tillit til Herren ved å peke på Herren som lys, frelse og livets vern. Dette kan også være et bilde på en som kongen kan stole på. De har også til felles at de er redde og klager til Herren. Den etterfølgende klagen handler, for synderes del, om det å bli befridd fra plagene, at syndene skal bli glemt.

Kongens klage er ønsket om beskyttelse fra fiendene. Felles for klagene er ønsket om å lære Herrens vei.

De har også ulik måte å henvende seg til Herren på. Syndere omtaler Herren i tredjeperson, og snakker om at Herren *lærer synderne om veien* (25:8) og *Herren skal lære, (de som frykter) den vei han skal velge* (25:12). Kongen henvender seg til Herren direkte og sier *lær meg din vei* (27:11). Et aspekt ved dette kan handle om respekt eller ærefrykt. Å snakke til noen direkte krever mer mot enn det å snakke til/om en person i 3.person. Enten har forfatterne villet fremstille kongen som en som kan tenke om seg selv at han er nærmere Herren og derfor kan snakke til Herren direkte. Eller så har de villet fremstille synderne som noen som ser ned på seg selv og forsøker med henvendelsen til Gud å tegne et riss av respekt når Herren omtales i tredjeperson. Eventuelt kan det være en kombinasjon av disse to posisjonene.

I utgangspunktet kan det se ut som om kongen klarer seg selv, men når nøden trenger seg på, han blir forlatt og han behøver hjelp, klager han til Herren. Dette gir inntrykk av at kongen vil ha tilgang til Herrens vei fordi det gir han overtaket over fiendene tilbake. Ved å sette håpet til Herren og lære Herrens vei håper kongen på å få hjertet styrket, bli sterk. Det er ikke antydninger til at kongen har gjort noe som han angrer på i forhold til Herren. Synderne på sin side er i utgangspunktet redde for å bli til skamme og tiltaler Herren i en mer underdanig tone. Det kan virke som om synderes håp er å få rettet opp forholdet til Herren, ved å innrømme feil som er gjort, i håp om at dette gjør at de får lære Herrens vei.

Det å oversette לָמַד med *lære* gir helt egne assosiasjoner om at de lærende subjektene (synderne og kongen) er aktive og setter dem i et ganske annet lys, sammenlignet med det å oversette med *instruere* eller *vise*. Dette gjør at synderne og kongen blir ansvarliggjort og har ansvar for å faktisk lære seg denne veien og være en del av læringsprosessen. Her ligger det ingen forskjellsbehandling selv om de har ulik tittel.

Ønsket om å lære Herrens vei er et felles ønske. Til tross for at kongen tiltaler Herren direkte, mer som en likemann, og synderne fremstår mer underdanige, har begge mulighet til å lære Herrens vei. I en slik aktiv forståelse av לָמַד , hvor begge partene blir

aktive deltakere i læringen, selv om syndere kanskje har et vanskeligere utgangspunkt fordi de har et forhold som må rettes opp, så er den muligheten der og Herren hjelper til med å få tilgang til veien. Tilgangen til Herrens vei ser ut til å være lik uansett om det er syndere eller konge som ønsker å lære den av Herren.

6.2 Avslutning

I denne oppgaven har vi sett på hvordan syndere og kongen lærer *Herrens vei*. Dette har jeg svart på gjennom å eksegere og sammenligne to salmer som tar for seg הָרָה , hvordan הָרָה forholder seg til Herrens vei og subjektene som skal lære om Herrens vei.

Som en inngang til denne problemstillingen har jeg tatt for meg hvordan ulike oversettelser gir ulik forståelse av הָרָה og hva dette har å si for hvordan de lærende subjektene blir oppfattet. Salmistene i salme 25 og i salme 27, syndere og kongen, har vært utgangspunktet for sammenligninga og har vist hvordan det å oversette הָרָה med *lære* har mye å si for hvordan de blir oppfattet og hvilke muligheter de har for å lære. Med en forståelse av הָרָה som *lære* gjør dette at begge salmistene lærer på tross av alle ulikhetene mellom dem, mulighetene for tilegnelse av kunnskap om Herrens vei lik.

Tilslutt har jeg vist hvilken betydning oppfattelsen av de lærende subjektene har for våre/dagens lesninger av Bibelen, for troen og for gudsbildene gjennom å peke på den viktige posisjonen Bibelen og Salmenes bok fortsatt har i dagens samfunn, i populærkulturen og ikke minst i kirken. Tekstene er i bruk, og de påvirker gudsbilder og tro. Den nyeste norske bibeloversettelsen (No2011) som oversetter הָרָה , i salme 25:8, med *vise* og den klassiske NRSV som oversetter med "instruct" er eksempler på nyansene som er viktig i en oversettelse. *Vise* og "instruct" har det til felles at overføringen av kunnskapen går en vei, fra lærer til elev. Dette skaper en avstand. *Lære* inkluderer og ansvarliggjør det lærende subjektet i læringsprosessen og er derfor en mer presis bruk av הָרָה . Forskjellige valg av oversettelser gir muligheter for to ganske forskjellige gudsbilder og gudsrelasjoner; Det er stor forskjell på en Gud som *viser* en vei, eller "instruct" en vei til en som bare blir en passiv mottaker, framfor en Gud som

lærer bort en vei til en som aktivt lærer om veien. Derfor spiller oversettelser en avgjørende rolle for vår lesing og forståelse av en tekst.

Litteraturliste

- Accordance 9 Bible Software*. Versjon 9.6.6., OakTree Software, Inc. August 2012
- Barstad, Hans M. *En bok om Det gamle testamente*. Det teologiske fakultet. Oslo, 2003.
- Bibelen*. Det Danske Bibelselskap. 1992.
- Bibelen*. Det norske Bibelselskapet. Oslo, 1930.
- Bibelen*. Det norske Bibelselskapet. Oslo, 1978/85.
- Bibelen*. Det norske Bibelselskapet. Oslo, 2011.
- Bibel 2000. Gamla testamentet. Nya testamentet*. Marcus förlag. Örebro 1999.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Deutsche Bibelgesellschaft. Stuttgart, 1984.
- Brueggemann, Walter. *The Psalms and the Life of Faith*. Fortress Press. Minneapolis, 1995.
- Craige, Peter C. *Word Biblical Commentary, Psalms 1-50*. Nelson reference. Nashville, 2004.
- Croft, Steven J.L. *The identity of the individual in the Psalms*. Journal for the Study of the Old Testament, Supplement Series 44. JSOT Press. Sheffield, 1987.
- Dahood, Mitchell. *Psalms I 1-50*. The Anchor Bible. Vol. 16. Doubleday & Company. Garden City, 1966.
- Dorsey, D.A. *The roads and Highways of Ancient Israel*. Hopkins uni press. London, 1991.
- Eaton, John. *The psalms*. Continuum. London, 2005.
- Holy Bible: New Revised Standard Version of the Bible*. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 1989.
- Holy Bible: King James Version*.
- Jacobson, Karl. *Through the Pistol Smoke Dimly: Psalm 23 in Contemporary Film and Song*. Society of Biblical Literature - SBL Forum 7.1 (2009). <http://www.sbl-site.org/publications/article.aspx?articleId=796> (hentet: 22.11.2012)
- Koch, K., “וַיַּיְרֵךְ (vei)”, I: Botterweck, G. J. og Ringgren, H (red.). *Theological dictionary of the old testament (bd.III)*. Eerdmans publishing company. Michigan, 1978.
- Köhler, Ludwig og Baumgartner, Walter. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament (HALOT)*, redigert av Richardson. M.E.J. Leiden: Brill, 1994-2000.
- Lund, Øystein. *”Min vei er skjult for YHWH...” Veimetamorikk og veitematikk i Jesaja 40-55*. Det teologiske menighetsfakultet. Oslo, 2004.

Wagner, S., “לָמַד III (lære)”, I: Botterweck, G. J. og Ringgren, H (red.). *Theological dictionary of the old testament (bd.VI)*. Eerdmans publishing company. Michigan, 1990.

Wilson, Gerald H. *The Edithing of the Hebrew Psalter*. SBL Dissertation Series 76. Scholars Press, California. 1985.